

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΟΥ „ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΑΣΤΕΡΟΣ“

ΧΑΝΙΑ, 1^ο βόριον 1908 || ΟΡΓΑΝΟΝ ΕΞΗΠΡΕΤΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ ΠΑΙΔΕΙΑΣ || Ἄριθ. 13

† ΦΡΙΔΕΡΙΚΟΣ ΠΑΟΥΛΣΕΝ (Friedrich Paulsen)

Ὁ συγγραφεὺς τῆς *Philosophia militans*, ὁ θραυκ-
λέος μαθητὴς ὅστις ἐπίσης ἰσχυρῶς ἀντετάχαστο κατὰ τῆς
ἀμαθείας καὶ κατὰ τῶν παιδαγωγικῶν ἰδιοτροπιῶν τῶν
ὑπερμέτρων νεωτεριστῶν ἐτελεύτησεν τῇ 16 Αὐγούστου (ν.)
ἐν τῇ ἀκμῇ σχεδὸν τῆς δράσεώς του.

Ὁ Παουλσεν ἐγεννήθη τῇ 16 Ἰουλίου 1846 ἐν Λάγκενχορν
τοῦ Σλέσβιγ, ἐσπούδασε δὲ ἀπὸ τοῦ 1866 ἐν Ἐρλαγγῇ,
Βόννῃ καὶ Βερολίνῳ. Τῷ 1875 ἀνεδείχθη ὑφηγητὴς καὶ τῷ
1878 Καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας καὶ Παιδαγωγικῆς ἐν
τῷ Βερολίνῳ. Πανεπιστημίου Πλειστὰ καὶ σπουδαιότατα
εἶναι τὰ συγγράμματά του, ἀναριθμητοὶ δὲ αἱ μικρότεροι
διατριβαὶ αὐτοῦ αἱ ἐγκατεστημέναι ἐν διαφόροις περιοδικοῖς
συγγραμμάσι. (1) Ἀναφερόμεν τινὰ τῶν σπουδαιότατων
τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός συγγραμμάτων.

«Ἱστορία τῆς ἐξελίξεως τῆς θεωρίας τῆς γνώσεως τοῦ
Καντίου» (ἐν Λιψία 1875).— «Ἱστορία τῆς λογικῆς παι-
δεύσεως ἐν τοῖς γερμανικοῖς σχολείοις ἀπὸ τοῦ τελοῦς τοῦ
μέσου αἰῶνος μέχρι τῆς σήμερον» (ἐν Λιψ. 1885. β¹.) ἐκδ.
εἰς δύο τόμους, 1896.— Περὶ ἑνὸς ἔργου).— «Τὸ πραγ-
ματικὸν Γυμνάσιον καὶ ἡ ἀνθρωπιστικὴ παιδεία» (ἐν Βε-
ρολίῳ 1899).— «Σύστημα Ἠθικῆς» μετὰ συντόμου πραγ-
ματικῆς περὶ Πολιτείας καὶ Κοινωνίας» (ἐν Βερολίῳ 1891
ἐκτὴ ἐκδόσει εἰς 2 τόμους 1903. «Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκδόσεών
του εἶναι ἀπλοῦν ἀλλὰ καὶ περιφανὲς μαρτύριον τῆς σπου-
δαιότητος τοῦ ἔργου).— «Ἐισαγωγὴ εἰς τὴν Φιλοσοφίαν» ἐν
Βερολ. 1892. 13^η ἐκδοσις τῷ 1907. Τὸ κράτιστον τῶν ταιού-
των ἔργων.— «Περὶ τῆς παρούσης κατστάσεως τῶν ἀνωτέρων
σχολειῶν ἐν Πρωσίᾳ» (ἐν Βερ. 1893).— «Βίος καὶ διδασκαλίαι
τοῦ Καντίου» (3^η ἐκδ. ἐν Στουτγάρδῃ 1893. Θραυκιστικῆ
ἐκθεσίς τῆς Καντιανῆς φιλοσοφίας).— «Σκοπευχάουερ, Χάρ-
λετ καὶ Μεριστοφελῆς. Τρεῖς πραγματεῖαι περὶ τῆς ἱστορίας
τῆς ἀπαισιοδοξίας» (β¹.) ἐκδ. Στ. 1901).— «*Philosophia militans, gegen klerikalismus und Naturalismus*» (ἐν Βερολ. 1901.) «Τὰ Γερμανικὰ Πανεπι-
στήμια καὶ αἱ Πανεπιστημιακαὶ σπουδαί» (ἐν Βερ. 1902)—
«Περὶ τῆς Γερμανικῆς Παιδείας ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτῆς ἐξε-
λίξει» (ἐν Λιψ. παρὰ τῷ Tenbner 1906) κτλ.

Ὁ Παουλσεν ὑπῆρξεν ἐπιφανὲς πρόσωπον ἐν τῷ συγχρόνῳ
πνευματικῷ βίῳ τῆς Γερμανίας καὶ ὄνομα γνωστότατον εἰς
τούτους σπουδαιότερους παιδαγωγικοὺς ἀνδρας τοῦ πεπολιτι-
σμένου κόσμου. Ἐπὶ πλέον ἢ τριάκοντα ἔτη ἐδίδασκεν ἐν
τῷ πρώτῳ τῆς Γερμανίας Πανεπιστημίου τὴν Φιλοσοφίαν καὶ
Παιδαγωγικὴν, πλειστάκις δὲ ἐλάμβανε τὸν λόγον περὶ τῶν
ζητημάτων τῆς ἡμέρας τῶν ἀφορώντων εἰς τε τὴν πολιτικὴν
καὶ καθόλου εἰς τὸν πολιτισμὸν, δεικνύων ἐν ταῖς συζητήσεσι

αὐτοῦ ταύτας πικρῆσαι μεγάλῃν πρὸς τε τὴν Κυβέρνησιν
καὶ πρὸς πολλοὺς τῶν συνδέλων του. Πραγματεῖα τούτου
πρόσφατον πρόκεινται αἱ πραγματεῖαι αὐτοῦ περὶ τῆς τε-
λευτικῆς ἐγκυκλίου τοῦ νῦν Πάππυ κατὰ τῶν νεωτεριστῶν.

Ὡς φιλόσοφος ἴσως δὲν ἐκείνητο τὴν φιλικέλευθον ἐκείνην
πρωτοτυπίαν, ἣτις δίδει νέας διεθύνσεις εἰς τὸ σύγχρονον
πνεῦμα, ἀλλὰ διὰ τῶν συγγραμμάτων καὶ τῆς διδασκαλίας
του συνετέλεσε λίαν εἰς τὴν νῦν περὶκαρουμενὴν ἀναγεν-
νησιν τῶν φιλοσοφικῶν σπουδῶν ἐν Γερμανίᾳ μετὰ καὶ τῶν
ἄλλων κορυφῶν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ἀνδρῶν Wundt, Kuno
Fischer, Eduard Zeller, Riehl, Ziegler, Ziehen
Ebbinghaus, Lipps, Falkenberg κτλ. Ἡ εἰσα-
γωγὴ του εἰς τὴν Φιλοσοφίαν καὶ ἡ Ἠθικὴ του θὰ θεωρῶν-
ται πάντοτε ὡς ἀριστοτεχνικαὶ ἐκθέσεις τῶν φιλοσοφικῶν καὶ
ἠθικῶν ζητημάτων, ἐνεκὶ τῆς δικυρείας τῶν νοημάτων καὶ
τῆς ρεῦσεως γλώσσης τοῦ ἀριστοτέχου φιλοσόφου. Ἐν τῇ
Μεταφυσικῇ ὁ Π. ἀποκλίνει πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Σπινόζα
καὶ Φέγνερ καὶ ἀποδέχεται τὴν περὶ πανθέου θεωρίαν.
Ἐν τῇ Ἠθικῇ κηρύττει ἐκυτόν ὑπέμπαχον τῆς Ἀριστοτε-
λείου δοξασίας ὅτι ἡ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐγκείται ἐν
τῇ ἡσυχίᾳ ἀπολαύσει τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ ἀλλὰ ἐν τῇ ἐπιτυ-
χεί γράσει τῶν δυνάμεών του. Ἐν δὲ τῇ Παιδαγωγικῇ δὲν
ἠκολούθει εἰς σύστημα τι ὁρισμένον ἀλλ' ἐκλεκτικὸς ὢν, ὡς
πάντες οἱ σπουδῆται ἐν Πρωσίᾳ σχολικοὶ ἄνδρες, παρελθόν-
θιαν τὴν κλῆρον ἐκεῖ ἔθα αὐτὸ ὑψίσκεν, ἐξείρων πάντοτε τὴν
κατὰ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας ἀγωγήν.

Μεγίστου διαφέροντος εἶναι τὸ περὶ Καντίου ἔργον αὐτοῦ
ἐν ᾧ πειράται νὰ ἀποδείξῃ καὶ ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Καντιος
οὐ μόνον κριτικὸς τῆς γνώσεως ἦτο ἀλλὰ κατὰ μὲγα μέρος
καὶ μεταφυσικὸς, διαβλέπει δὲ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ μεγάλου
τῆς Καινιζέβερης σοφοῦ τὸν κατ' ἐξοχὴν τοῦ προτεσταντι-
σμοῦ φιλόσοφον. Σπουδαιότεροι ἴσως τῶν φιλοσοφικῶν εἶναι
αἱ παιδαγωγικαὶ ἐργασίαι τοῦ Π. καὶ πρὸ πάντων τὸ μέγα
καὶ περίπυστον αὐτοῦ ἔργον «Ἱστορία τῆς λογικῆς παιδεί-
σεως». Τὸ βιβλίον τοῦτε, πολλῶν μελετῶν ἐπιγέννημα, ἐκ-
δοθὲν προεκάλεσε τὴν προσοχὴν ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου τῶν
γερμανικῶν. Διότι ἐν αὐτῷ ἐγένετο τὸ πρῶτον ἡ ἐπιτυχὴς
ἀπόπειρα νὰ ἐκτεθῇ ἡ ἱστορία τῆς ἀνωτέρας παιδείσεως ἐν
Γερμανίᾳ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Μεταρρυθμίσεως μέχρι τῆς
σήμερον ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν ὅλην ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον
τοῦ πολιτισμοῦ, ἐπειδὴ ὁρθῶς ἐφράνει ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις δὲν ἔχει
ἰδίαν κίνησιν ἀλλ' ἐξαρτᾶται πάντοτε ἐκ τῆς μεγάλης πο-
ρείας τοῦ γενικοῦ πολιτισμοῦ. Ἐν ταῖς ἐρεῦναις αὐτοῦ ταύ-
ταις ὁ Π. πολλαχοῦ ἀντεπεξέρχεται κατὰ τῆς γνώμης περὶ
ὑπάρξεως μόνον κλασσικῶν Γυμνασίων, εἰ καὶ αἰείποτε ὑπῆρ-
ξεν ἄκρος θιασώτης τῆς κλασσικῆς παιδείσεως, πολλαχοῦ δὲ
ὁμολογεῖ καίπερ προτεσταντικῆς ὢν ἀνεπιφυλάκτως τὰς
ὑπηρεσίας ἃς προσήνεγκον εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ τῆς Γερμα-
νίας πράγματα τὰ καθολικὰ ἱερατικὰ τάγματα.

Ἐνεκὰ τούτων ἐξήγειρε τὴν μὲνιν παλαιότερων φανατι-
κῶν φιλολόγων καὶ τῶν αὐστηρῶν προτεσταντῶν. Κατὰ τῶν
ἐπιθέσεων τούτων ἀντεπεξῆλθεν ὁ Π. ἐν τῷ προλόγῳ τῆς
δευτέρης ἐκδόσεως (1896) τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἔργου «Ἱ-

(1) (προβλ. τὸ ὑπὸ τοῦ Rein ἐκδιδ. Παιδαγωγικὸν λεξικόν κτλ.)

Ὁ «Κρητ. Ἀστῆρ» ἐν προηγουμένῳ φυλλάδιῳ μετέφερεν εἰς
τὰς στήλας του τὴν γνώμην του περὶ τῶν σχολικῶν ζητημάτων.

στορία τῆς λογικῆς παιδείσεως» κατὰ τρόπον λίαν χαρακτηριστικὸν τῶν φρονιμάτων τοῦ ἀνδρός. «Ὅτι ὅλη ἡ ἐνταῦθα ἱστορικὴ ἐκθεσις, ἔγραφε, διαπνέεται ὑπὸ μιᾶς ὀρισμένης τάσεως δὲν μοι ἐπέρχεται διόλου νὰ ἀποκρύψω. Ἀλλὰ κατὰ τὴν γνώμην μου αὕτη εἶναι ἡ τάσις αὐτῆς τῆς ἱστορικῆς ἐξελιξέως, ἥτις εἰς τὴν ἰδικήν μου ἐκθεσιν προσοδίδει τοῦτο, καὶ οὕτω τείνει αὕτη εἰς ὀρισμένον σκοπὸν. Ἐγὼ τὴν συναίσθησιν ὅτι δὲν εἰσὶν γὰρ αὐθαίρετος ἐξέθεσις εἰς τὴν ἱστορικὴν τάσιν τινὰ ἀλλ' ἐξήγησα εὐσυνειδήτως νὰ ἀνεύρω καὶ παραστήσω τὴν ἐν αὐταῖς τοῖς πράγμασιν ἐνυπάρχουσαν τάσιν καὶ τοῦτο δὴ εἶναι κυρίως τὸ καθήκον τοῦ ἱστορικοῦ. Ἐὰν δὲ ἡ ὑπ' ἐμοῦ ἀνευρεθείσα αὕτη τάσις τῶν πραγμάτων εἶναι ἄλλη ἢ ὡς οἱ αὐστηροὶ ἄνδρες τῆς γυμνασιακῆς παιδαγωγικῆς νομίζουσιν, εἶναι βεβαίως τοῦτο λυπηρὸν ἀλλὰ δὲν πταίω ἐγώ. Ἐγὼ θὰ ἐπιθύμουν μόνον νὰ συμβουλευσάμην αὐτοὺς νὰ προσκρούσασιν τὴν γνώμην των πρὸς τὴν τάσιν τῶν πραγμάτων. Τοῦτο ἄλλως τε τώρα θὰ εἶναι εἰς αὐτοὺς ἴσως εὐχερέστερον ἢ κατὰ τὴν πρώτην ἐμφανισιν τοῦ συγγραμμάτός μου. (. . .) ὁμολογῶ ἄλλως τε προθύμως ὅτι αἱ γνώμαι μου πάντοτε δὲν ὑπῆρξαν ἀνεπίληπτοι ἀλλὰ πολλάκις ἐφάνησαν ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τινὰς τραχεῖαι. Καὶ δὲν εἶναι πλέον καὶ τώρα δυνατόν νὰ γίνηται ἄλλως παρ' ἐμοί. Ἐὰν διὰ τοῦτο ὑπὸ τινων θεωρηθῶ ὡς ἐλλειπῶς ὑπὸ τῆς φύσεως πεπρωκισμένος, δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι ἡ φύσις αὕτη ἐφρόντισε νὰ με ἀποζημιώσῃ ἀφ' ἑτέρου προικίσασά με διὰ ἰκανῆς δόσεως βραρυκαίας πρὸς κακοὺς ἐπιλόγους, δι' ὧν τραχεῖαι καὶ λυπηρὰ γινώμει οὕτως ἀφθόνως εἴθισται νὰ κοσμῶνται, καὶ τοῦτο εἶναι χάρισμα τὸ ὅποιον πολλὰκις ἐν τῇ ζωῇ μου ἔδοκίμασα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ στάσις μου ὡς πρὸς τὰς δογματικὰς ἀντιθέσεις ἐν τῇ θρησκείᾳ πολλὰκις ἐπεκρίθη καὶ πικρὰς μορφὰς προτεσταντῶν θεολόγων ἐπέσυρε, διὰ τοῦτο δύναμαι ἴσως περὶ τούτου νὰ εἶπω τινὰ. Δὲν εἶμι καθολικὸς οὐδὲ προτίθεμαι νὰ γίνω. Ἐκ γενετῆς καὶ ἀνατροφῆς διαμαρτυρούμενος ἔχω καὶ πεποιθήσεις διαμαρτυρομένου. Βεβαίως ὅμως οὐχὶ κατὰ τοιαύτην ἔννοιαν ὥστε τοὺς τύπους τῆς ὁμολογίας ἐκκλησίαις τινὸς νὰ ὑπολαμβάνω ὡς τὰ δοκίμια τῆς διανοήσεως καὶ ὡς βῆσιν τῆς πίστεώς μου. Πίστις καὶ πεποιθήσις, καὶ ἐν τούτῳ ἀκοιουθῶ εἰς τὸν Δούθηρον, εἶναι αἱ μυχαιάτα καὶ ἐλευθερώτατα ἐνέργειαι τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἃς οὐδεμία ἀνθρωπίνη δύναμις ἢ αὐθεντικὰ δύναται νὰ ὑποτάξῃ. Ὁ προτεσταντισμὸς δ' ὅμως οὗτος δὲν δύναται νὰ με ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ βλέπω τὸ καλὸν καὶ ἀξιόλογον ἐν τῷ καθολικῷ κόσμῳ, ἐν τε τῷ μέσῳ αἰῶνι καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις, καὶ νὰ ἀναγνωρίζω αὐτό, καθὼς ἐπ' Ἰησὺ καὶ ἐν τῷ προτεσταντισμῷ νὰ βλέπω τὸ ἡμαρτημένον, νὰ καλῶ αὐτὸ οὕτως, διατρέχων μάλιστα τὸν κίνδυνον ἐν ταῖς ἑρῖσι τῶν καθολικῶν πρὸς τοὺς προτεσταντὰς νὰ μνημονεῦθῶ ὡς μάρτυς προτεσταντῆς κατὰ τοῦ προτεσταντισμοῦ. Θὰ ἦτο ἀνεπιλόγητος ὁ προτεσταντῆς ἐκεῖνος ὅστις δὲν θὰ ἤθελε νὰ ποιήσῃται χρῆσιν τῆς ἐλευθερίας, ἣν ἡ Μεταρρύθμισις ἐκτήσατο διὰ ἀγῶνων ἵνα ἴδῃ τὰ ἱστορικὰ πράγματα ἀνευ τῶν διοπτρῶν τῆς ἑτεροδοξίας. Ἀλλως τε ἔπαρσις καὶ μισαλλοδοξία οὐδέποτε κατώρθωσαν νὰ εὐχεστήσωσι θεοὺς καὶ ἀνθρώπους. Ἀλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι τὸ χάρισμα τοῦτο κέρηται ἢ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν κριτικὴ καὶ ἡ ἐλευθέρᾳ ἀναγνωρίσει πάντος καλοῦ καὶ ἀληθοῦς. Ἰσως θὰ πείσωσί ποτε περὶ τούτου ἐκρυτοὺς καὶ οἱ καθολικοί».

Ὁ Π. συχνότατα ἐν τῷ μετέπειτα χρόνῳ ἐλάμβανε τὸν λόγον περὶ πραγμάτων τῶν σχολείων καὶ τῶν Πανεπιστημίων, περὶ πάντων δὲ τῶν ἀναφρομένων ἐλάχιστοις σχετικῶν ζητημάτων ἀνεμείνετο νὰ ἀκουσθῇ, ἀληθῶς μετ' ἀνυπομονησίας, ἢ γνώμη αὐτοῦ. Ἐντονώτατα ὑπερεμάχησε πάντοτε

τῆς ἐπιστημονικῆς ἐλευθερίας τῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐνεργείας τοῦ ἀτόμου ἐν τῷ διδασκαλικῷ ἐπαγγέλματι «τὸ πρόγραμμα, ἔγραφε, εἰς οὐδὲν ὠφελεί καὶ ἡ μέθοδος εἰς οὐδὲν ὠφελεί» ἢ τελειοτάτη μέθοδος καὶ ἡ ἀρίστη φρονιματικὴ ὕλη εἶναι κατ' ἐαυτὰ νεκρά. Ἀκόμη ὀλιγώτερον δύναται νὰ ὠφελήσῃ ἐπιθεώρησις καὶ ἔλεγχος. Ὁ ἀνθρώπος πρᾶττει τοῦτο, καὶ δὴ ἐκείνος ὅστις ἐνθους πρὸς τὸ πρᾶγμα δύναται νὰ διεγείρῃ τὴν ἐμρυστον ἐκείνην ἐν τοῖς ἀνθρώποις ὁρμὴν πρὸς τὸ ἀληθές καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀγαθόν».

Ἐπάρχουσι πολλοὶ μεγάλοι ἐν τῇ ἐπιστῇ ἄνδρες οἵτινες δὲν ἔχουσι μὲν διδασκατικὴν ἀρετὴν, καὶ ταῦτα ἐνίοτε παιδαγωγικοὶ ὄντες, ἀλλ' εὐδοκίμοισι συγγράφοντες ἐπιστημονικὰ ἔργα ἀξιοκνηνωστότατα διὰ τε τὴν ἀδρότητα τῶν νοημάτων καὶ τὴν βέβουσαν γλώσσαν. Ὁ Π. οὐ μόνον ὡς συγγραφεὺς διέπρεψεν, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, ὅσον ὀλίγοι τῶν συγχρόνων παιδαγωγικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς διδάσκαλος ὑπῆρξεν ἀληθῶς σπάνιος. Οὐ μόνον ἐπιστήμων ἦτο τέλειος ἀλλὰ καὶ τεχνίτης ἀριστος. Ἐδίδασκε πάντοτε ἐν τῷ μεγάλῳ ἀκροατηρίῳ (maximum auditorium) τοῦ ἐν Βερολίῳ Πανεπιστημίου ἐν αἰθούσῃ, ἥτις περιλαμβάνει ἐν μεγάλῃ εὐρυχωρίᾳ ὑπὲρ τοὺς χιλίους φοιτητάς, ἵνα εἶναι δυνατόν νὰ χωρῶσι οἱ καμπληθεῖς καὶ παντοδαποὶ ἀκροαταὶ αὐτοῦ. Τὸ πλεῖστον βεβαίως αὐτῶν ἀπετελεῖτο ἐκ Γερμανῶν φοιτητῶν ἀλλὰ παρ' αὐτοὺς ἠδελφωμένοι ἐν τῇ φιλοξενίᾳ ἐκάθητο οὐ μόνον φοιτηταὶ ἐκ τῶν δικηφορωτάτων τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς χωρῶν ἀλλὰ καὶ Ἰάπωνες καὶ Κινεζοὶ. Δὲν ἠκροῶντο δὲ αὐτοῦ διδάσκοντος μόνον ἱστορικῆς τῆς Φιλοσοφίας ἢ Ἠθικῆς ἢ Ψυχολογίαν ἀλλὰ καὶ Παιδαγωγικὴν καὶ ταῦτα ἐνθὺ δὲν ἀνήκον εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν ἢ Θεολογικὴν Σχολὴν ἀλλ' ἦσαν πολλάκις σπουδασταὶ εἴτε τῆς Ἱατρικῆς εἴτε τῆς Νομικῆς εἴτε καὶ τῆς Χημείας. Ἡ παρὰ τοῖς ἡμετέροις φοιτηταῖς παρατηρουμένη στενότης ἀντιλήψεως κατὰ τὰς πανεπιστημιακὰς αὐτῶν σπουδὰς δὲν παρατηρεῖται ἐν τοῖς γερμανικοῖς Πανεπιστημίοις. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκεῖ φοιτητῶν ἀφιερῶνται μετ' ἀπιστεύτου ἀφοσιώσεως εἰς τὴν ἐπιστήμην κυρίως ἀσχολοῦνται, ἀλλὰ οὐδαμῶς παραλείπουσι νὰ παρακολουθῶσι μετὰ ἐπιμελείας καὶ ἀλλας τινὰς παραδόσεις, ζήτας ἐντελῶς πρὸς τὴν ἐπιστήμην των ἀλλὰ τὰ μέγιστα συντελοῦσας πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς ταύτας τὰς οὕτω συγκαζομένους παραδόσεις κατελέγονται καὶ αἱ φιλοσοφικαὶ καὶ παιδαγωγικαὶ παραδόσεις τοῦ Π. εἰ καὶ οὗτος δὲν ἔκμνε, τοῦλάχιστον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, τὰς λεγομένας δημοσίας παραδόσεις (Oeffentliche Vorlesungen ἢ Publica) εἰς ἃς δωρεὰν παρεχομένης καὶ προωρισμένης δι' εὐρὺν κύκλον ἀκροατῶν, συρρέουσιν ἄπειροι φοιτηταὶ, ὅταν ὁ διδάσκων εἶναι τις τῶν ἐπιφανέστερων καθηγητῶν. Διδάσκοντος δὲ αὐτοῦ ἔρρεον ἀπὸ τοῦ στόματός του ἀληθῶς ἀμελιτος γλυκίων αὐδῆ». Ἐκάθητο πάντοτε ὁ μελίχιος ἀνὴρ ἐπὶ τῆς ἑδρας του ἐκφέρων μεθοδικώτατα καὶ ἀριστοτεχνικῶς καὶ μετὰ μεγάλης σαφηνείας καὶ γλυκύτητος τὰ ὕψιστα αὐτοῦ διδάγματα τῶν ἐν ἀπολύτῳ ἡσυχίᾳ ἀκρωμένων αὐτοῦ φοιτητῶν. Παραδίδων ἐχειρονόμει ἡρέμα καὶ ἐπιχαρίτως ὅταν κυρίως ἤθελε παραστατικώτερον νὰ ἐκφράσῃ τὸ ὃ ἐσκέπτετο φιλοσοφικῶν διανόμη, συχνότατα δὲ περιέστρεφε περὶ τοὺς δακτύλους του τὴν μολυβδίδα του ἢ τοῦτο στερεότυπον σχεδὸν πάντοτε ὅταν ἐξέφερε ἰδίᾳς αὐτοῦ γνώμης. Λίαν ἐνδιαφέρουσα ἦτο καὶ ἡ σεμνὴ μορφή του μετὰ τοὺς ἀπαστράπτοντας ἐταστικούς ὀφθαλμούς του καὶ τὸ τελείως ἐξυρμημένον πρόσωπόν του. Ἀπὸ ὀλίγων δ' ὅμως ἐτῶν ἡ ὑγεία αὐτοῦ καὶ ἡ καθόλου εὐεξία τοῦ σώματός του ἐπαισθητῶς ἐβλάθη καὶ περὶ τὸ γὰρ ἦνιον

πρόσωπόν του ἐπεχύθη ἐπιθανάτιον ἡρώμα. Ηλίττωσε διὰ τοῦτο τὰς ὥρας τῶν παραδόσεων του εἰς τέσσαρες μόνον καθ' ἑβδομάδα, ἀλλ' ἡ παράδοσις του ὅμως οὐδεμίαν τῶν προτέρων αὐτῆς ἀρετῶν ἀπέβλεπε. Πλὴν ἐπέμρωτο ὁ ἀνήρ οὗτος νὰ διδάξῃ τὸ τελευταῖον τὸ παρελθὸν θερινὸν ἐξάμηνον καὶ νῦν ἀνεπαύεττι καὶ αὐτὸς ἐκεῖ ἔνθα καὶ τόσο ἄλλοι ἥρωες τῆς Γερμανικῆς ἐπιστήμης ἀναπαύονται. Οἱ ἀνὰ σύμπαντα τὸν κόσμον μαθηταὶ αὐτοῦ θαυμάσια τὴν τελευταίαν του καὶ θὰ ἀνεπόλησαν μαθόντες τὴν θλιβερὰν ἀγγελίαν τὰς εὐτυχεῖς ἐκεῖνας ἡμέρας καθ' ἃς πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ καθήμενοι ἠκουῶντο τῶν σοφῶν διδασκαλιῶν τοῦ ἀειμνήστου φιλοσόφου, χειραγωγούντος αὐτοὺς εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ κατανόησιν τῶν φιλοσοφικῶν προβλημάτων ἅτινα ἀπασχολοῦσι τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα.

Κ.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΠΕΡΙ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

(Συνέχεια)

— **Σχολὴ τῶν Δοκίμων.** Εἰς ἕτερον ἐπίσης πλούσιον Ἑλληνα ὀφείλει ἡ Ἑλλάς καὶ τὴν ναυτικὴν τῆς ταύτης σχολῆν, τὴν ὀνομασθεῖσαν «Βασάνιον Σχολὴν» ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς. Εἶναι καὶ μακροθεν ὀρατὴ, ἅτε εὐρισκομένη ἐπὶ τῆς κορυφῆς δεσποζόντος τοῦ Πειραιῶς λόφου. Οἱ ἐν αὐτῇ δοκίμοι ὑποχρεοῦνται εἰς τετραετῆ σπουδὴν πρὶν ἢ ἐξέλθωσιν ὡς ἀνθυποπλοίαρχοι. Ἀρχοῦνται δὲ διὰ ταξιδίου περὶ τὴν Μεσόγειον ἐπὶ τινος κανονιοφόρου, χρησιμεύουσης καὶ ὡς σχολῆς ἐν ταύτῳ. Κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ τετάρτου ἔτους οἱ μαθηταὶ τῶν ἀνωτέρων τάξεων ἐκτελοῦσιν ἐξάμηνον ταξιδίον εἰς τὸν Ὀκεανὸν ἐπὶ τινος θωρηκτοῦ. Λήξαντος δὲ τοῦ ταξιδίου τούτου οἱ μαθηταὶ τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων ὑποβάλλονται εἰς ἐξετάσεις ἀπολυτηρίους, ἐπίσης αὐστηρὰς ὡς ἦσαν καὶ αἱ εἰσιτήριοι. Ὅστις δὲ τῶν νεαρῶν ἀξιωματικῶν διακριθῆ, ἀποστέλλεται ὡς ὑπότροφος εἴτε εἰς τινὰ Ἀκαδημαίαν ναυτικὴν εἴτε ὅπως ὑπηρετήσῃ ἐπὶ ξένου πολεμικοῦ πλοίου.

Ἐπάρχει ἄλλως τε καὶ ἐπὶ τῆς νήσου Πάρου σχολὴ τις ναυτικὴ, σκοποῦσα τὴν μόρφωσιν νέων χρησίμων διὰ τοὺς διαφόρους κλάδους τοῦ ναυτικοῦ, οἷον μουσικούς, θερμαστὰς δῦτας διὰ σκαφάνδρων κλπ. Ἡ ἐν τῇ σχολῇ δὲ ταύτῃ μορφωθέντες νέοι χρησιμοποιοῦνται καὶ εἰς τὸν ἐν Σαλαμῖνι Πολεμικὸν Ναύσταθμον.

— **᾽Ωδεῖον.** Ἰδρύθη κατὰ τὸ 1871 καὶ ἐπροικίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀβέρωφ καὶ τοῦ Συγγροῦ διὰ σημαντικῆς περιουσίας. Τὸ ᾽Ωδεῖον ὑποδιαιρεῖται εἰς πολλὰ τμήματα, ἦτοι τὸ τῆς θεωρητικῆς, τῆς φωνητικῆς καὶ τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς.

Ἄμα δὲ περιλαμβάνει καὶ τάξεις ἀπαγγελίας καὶ ρητορικῆς. Ἡ δὲ βυζαντινὴ μουσικὴ, ἡ καὶ μόνη ἐν χρήσει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ, διδάσκεται ἐν αὐτῷ ἐπίσης, οἱ δὲ ψάλλται τῶν ἐκκλησιῶν ἐν αὐτῷ μορφοῦνται καὶ τελειοποιοῦνται.

Γυμναστικὴ Σχολή. Ἀφ' οὗ ἐπὶ μακρὸν παρωράθη ἡ γυμναστικὴ ἐν Ἑλλάδι, κατενοήθη ἐπὶ τέλους ἡ σπουδαιότης τῆς καὶ ἐν αὐτῇ. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸ 1898 ἰδρύθη σχολὴ προωρισμένη εἰς τὴν παρασκευὴν γυμναστῶν, εἰς τὴν γίνονται δεκτοὶ ὡς μαθηταὶ μόνον μαθηταὶ τοῦ Σχολαρχείου καὶ τοῦ Γυμνασίου. Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ πλὴν τῶν μαθητῶν τῆς γυμναστικῆς οἱ μαθηταὶ ἀσχοῦνται εἰς τὴν ξιφασκίαν, τὸ ἄλμα, καὶ τὴν κολυμβητικὴν διδάσκονται τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν παιδαγωγικὴν ἐπίδρασιν τῆς γυμναστικῆς, ἅμα δὲ ὑγιεινὴν, ἀνατομικὴν κ.λ.π. Οἱ δὲ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες τοῦ 1896 μεγίστην ἔδωκαν ὠθησιν ἐπὶ τὰ πρόσω εἰς τὴν ἐν

Ἑλλάδι γυμναστικὴν. Εἰς ὅλας δὲ τὰς κόμας τοῦ Βασιλείου, καὶ εἰς αὐτὰς ἐτι τὰς μᾶλλον ἀποκέντρους, βλέπει τις σήμερον νέους ἀσχομένους μετὰ πάθους εἰς τὸ ἄλμα, τὸν δρόμον καὶ τὸν δίσκον. Οἱ δὲ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες τοῦ 1903, καθ' οὓς συνέρρευσαν εἰς Ἀθήνας ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ κόσμου ἀθληταὶ, ἔδωσαν τῇ Ἑλλάδι τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδῃ καὶ ἐκτιμῆσῃ τὴν Σουηδικὴν γυμναστικὴν. Ζήλοτος δὲ τις Ἑλληὴν ἐξ Αἰγύπτου προσηφέρθη νὰ ἰδρῦσῃ ἐν Ἀθήναις ἰδίαις δαπάναις γυμναστήριον Σουηδικῆς γυμναστικῆς, τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὁποῦοι σκοπεῖ ν' ἀνεθίσῃ εἰς καθηγητὴν Σουηδόν.

Ριζάρειος Σχολή. Οἱ ἐξ Ἠπείρου ἀδελφοὶ Ριζάρει ἐκληροδότησαν τῷ Κράτει κατὰ τὸ 1841 τὴν ἐξ 8 ἑκατομυρίων δραχμῶν περίπου περιουσίαν των, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἰδρῦσῃ τοῦτο Ἱεροδιδασκαλεῖον πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ μόρφωσιν τῶν διὰ τὸ ἱερτικὸν ἐπάγγελμα προωρισμένων νέων. Οἱ μέλλοντες δὲ οὗτοι κληρικοὶ ὀφείλον νὰ παρασκευάζωνται πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος των εἴτε ἐν Ἑλλάδι, εἴτε μεταξὺ τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν. Μικρὸν ὅμως κατὰ μικρὸν τὸ ἱδρυμα τοῦτο μετετρέπη εἰς θεολογικὸν Γυμνάσιον, παρασκευάζον τοὺς διὰ τὴν θεολογικὴν Σχολὴν προωρισμένους νέους.

Βιομηχανικαὶ Σχολαὶ Μόλις κατὰ τὸ 1903 ἐψηφίσθη νόμος δι' οὗ ἐπετρέπετο τὸ Κράτει νὰ ἰδρῦσῃ καὶ συντηρῇ ἰδίαις δαπάναις βιομηχανικὰς σχολὰς, περιλαμβανούσας τέσσαρες τάξεις. Τοιαῦται δὲ ἰδρύθησαν τέσσαρες ἐν Ἑλλάδι, ἦτοι ἐν Ἀθήναις, Πάτραις, Σύρῳ καὶ Τριφυλίᾳ παρὰ τὸν Βόλον. Τὸ διδασκὸν προσωπικὸν ἀποτελεῖται ἐξ ἀνδρῶν εἰδικῶν ἐπαγγελμάτων, σπουδασάντων δαπάναις τοῦ Κράτους ἐν Γαλλίᾳ ἢ Γερμανίᾳ. Καθ' ἕκαστον δὲ ἔτος καὶ νέοι ἐγγράφονται ἐν αὐταῖς μαθηταὶ.

Σχολαὶ Γεωργικαὶ. Αἱ σχολαὶ αὗται ἐν Ἑλλάδι διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας εἰς ἀνωτέρας καὶ κατωτέρας. Εἰς τὰς δευτέρας ἀνήκουσιν αἱ ἐξῆς ὅκτω, τῆς Ἀττικῆς, τῆς Βοιωτίας, τῶν Πατρῶν, τῆς Ἠλίδος, τῆς Βυτινῆς, τῆς Κερκύρας, τοῦ Μεσολογγίου, καὶ τῆς Τίρυνθος καὶ τοῦ Ἀγρινίου εἰς δὲ τὰς πρώτας, τὰς ἀνωτέρας, ἡ τοῦ Ἀιδινίου (παρὰ τὸν Βόλον) καὶ τῆς Λαρίσης. Καὶ αἱ μὲν κατωτέρας σχολαὶ προορισμὸν ἔχουσι τὴν διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν μετάδοσιν εἰς αὐτὸν γνώσεων ἐπιστημονικῶν, σχετικῶν πρὸς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν δειροκομίαν. Αἱ δὲ ἀνωτέρας σχολαὶ τοῦ Ἀιδινίου καὶ τῆς Λαρίσης, ἐν αἷς δίδονται μαθήματα ἀνώτερα γεωπονικῆς, εἰσὶν ἐπαγγελματικαὶ. Οἱ ἐν αὐταῖς μαθηταὶ εἰσὶν ἐσωτερικοὶ καὶ πληρώνουσι 480 δραχμὰς κατ' ἔτος διὰ διδασκῆν, εἰσάγονται δὲ ἐν αὐταῖς ὡς τοιοῦτοι μόνον οἱ φέροντες ἀπολυτήριον Ἑλληνικοῦ Σχολείου.

Δασοκομικὴ Σχολή. Εἰς τὴν δασοκομικὴν σχολὴν τῆς Βυτινῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ ἐντὴ ἡ φοίτησις εἶνε διετής γίνονται δεκτοὶ ὡς μαθηταὶ ἐπίσης μόνον οἱ φέροντες ἀπολυτήριον Σχολαρχείου. Οἱ δὲ ἐκ τῆς σχολῆς ταύτης ἀπολυόμενοι μετ' εὐδοκίμων ἐξετάσιν τοποθετοῦνται ὡς δασοκόμοι μετὰ μισθοῦ ἐκ δραχμῶν 70 μηνιαίως ἐν ἀρχῇ. Ὁ μισθὸς ὅμως οὗτος βαθμηδὸν δύναται ν' αὐξηθῇ μέχρι τῶν δραχμῶν 120. κατὰ δὲ τὸ τρέχον ἔτος γίνεται σκέψις νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς ψήφισιν Νομοσχέδιον περὶ προσθήκης Δασοκομικῆς Ἀκαδημαίας εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον τῶν Ἀθηνῶν, ὅπερ τὰ μάλιστα θὰ συνετέλει εἰς τὴν πλουτοπαραγωγικὴν αὐξήσιν τῶν δασῶν.

Μελιδοκομικὴ Σχολή. Μία σχολὴ τοιαύτη λειτουργεῖ ἀπὸ τριῶν ἡδὴ ἐτῶν λίαν εὐδοκίμως ἐν Χαλανδρίῳ παρὰ τὰς Ἀθήνας.

Ίδρύματα ἀγαθοεργῆ. Κατὰ τὸ 1868 συνεστάθη ἐν Ἀθήναις ὁ Σύλλογος «Παρνασσός» ὅστις ἀνέλαβε νὰ παρέχῃ εἰς τοὺς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν εἰς τὰς Ἀθήνας πρὸς βιοπορισμὸν ἐρχομένους παιδας κητοικίαν καὶ ἀνατροπὴν ἐπιμελετημένην. Ὁ αὐτὸς ἐπίσης Σύλλογος ἰδρύσεν ἐν Ἀθήναις σχολὰς νυκτερινὰς διὰ τοὺς ἀπόρους παιδας. Τοιαῦται δὲ σχολαὶ ἰδρύθησαν βραδύτερον ἐν ἀπάσαις ταῖς σπουδαῖοις πόλεσι τῆς Ἑλλάδος. Ἡ δὲ εἰς τὰς σχολὰς ταύτας παρεχομένη διδασκαλία εἶνε ἡ τῶν Δημοτικῶν σχολείων. Τὴν γραφικὴν δὲ ὕλην καὶ τὰ ἀναγκαῖα βιβλία παρέχει δωρεὰν ἐπίσης ὁ Σύλλογος. Κατὰ δὲ τὸ 1903—1904 ἐφοίτησαν εἰς τὰς σχολὰς ταύτας 1691 μαθηταί. Ὁ «Παρνασσός» εἶναι ἤδη κάτοχος περιουσίας ἡμίσεως ἑκατομμυρίου δραχμῶν, προερχομένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ δωρεῶν πλουσίων Ἑλλήνων. Τὸ Κράτος, οἱ Δήμοι καὶ τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου τὰ μέγιστα συνετέλεσαν πρὸς τοῦτο. Ὑπάρχει προσέτι ἐν Ἀθήναις σχολὴ νυκτερινὴ διὰ τοὺς ἐσθῆτους, ἐν ἣ ἡ διδασκαλία παρέχεται ἐπίσης δωρεάν.

Ὁρφανοτροφεῖο. Ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας δὲν ὑπῆρχον ὀρφανοτροφεῖα, ἐπὶ τῆς βασιλείας ὅμως τοῦ Ὁθωνος ἰδρύθησαν πολλὰ τοιαῦτα. Σήμερον δὲ ὑπάρχουσι τοιαῦτα εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος ὡς εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸν Πειραιᾶ, τὰς Πάτρας, τὴν Σύρον καὶ τὴν Κέρκυραν. Τὸ δὲ Ἀμαλίειον, ἐν Ἀθήναις, εἶνε ἐν μέγα ὀρφανοτροφεῖον θηλέων, ἰδρυθὲν ὑπὸ τῆς Βασιλείας Ἀμαλίας καὶ συντηρούμενον διὰ δωρεῶν τῶν κυριῶν τῆς πρωτεύουσας. Εἶνε τοῦτο εὐρὺ οἰκοδόμημα ἐν ᾧ δικιμένοι καὶ διατρέφονται περὶ τὰ 173 κοράσια, διδασκόμενα τὰς στοιχειώδεις γνῶσεις καὶ πᾶσαν γυναικίαν ἐργασίαν. Κατὰ δὲ τὸ 1901 ὁ Ἄνδρ. Συγγρός ἐπρόεικε τὸ Ὁρφανοτροφεῖον τοῦτο διὰ 2 ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Ἦδη τοῦτο διαθέτει κεφάλαιον περὶ τὰ 4 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἡ δὲ σχολὴ τοῦ Ὁρωποῦ κειμένη ἐν τῇ ἐξοχῇ ἐπὶ μεγάλου γηπέδου, δωρηθέντος τῷ Ἀμαλιεῖ ὑπὸ τοῦ Συγγροῦ, εἶνε προωρισμένη πρὸς διαμονὴν τῶν ἀσθενῶν ὀρφανῶν κορασιῶν. Ἐν αὐτῷ τὰ κοράσια ταῦτα διδάσκονται οἰκιακὴν οἰκονομίαν ἅμα δὲ ἐκτελοῦσι καὶ ἔργα λεπτότατα μετὰ πολλῆς δεξιότητος. Ἄλλο ὀρφανοτροφεῖον ἐν Ἀθήναις εἶνε τὸ τοῦ Χατζηκώστα. Ἐν τούτῳ πλεῖστον τῶν 200 παιδιῶν λαμβάνουσι τὴν στοιχειώδη σχολικὴν παιδείαν. Ἐν τούτῳ ἐπίσης διδάσκονται καὶ αἱ ἐξῆς τέχναι, ἡ λεπτοουργικὴ, ἡ κλειδοποιία, ἡ ὑποδηματοποιία καὶ ἡ ραπτική. Φημιζεται δὲ καὶ ἡ μικρὰ αὐτῶν ὀρχήστρα ὡς καλῶς ἐξησκημένη.

(Ἀκολουθεῖ)

ΜΙΚΡΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Μέλος τῆς ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναλαβὸν τὴν διεύθυνσιν τῆς Παιδείας, ἐξελέγη ὁ Βουλευτὴς Ρεθύμνης κ. Μ. Πετυχάκης, διακεκριμένης οἰκογενείας τοῦ Ρεθύμνου πολλὰς τῆ πατρίδι ἀνέκαθεν παρασχούσης ὑπηρεσίας.

Γραμματεὶς τῆς Παιδείας διορίσθη ὁ κ. Γεώρ. Στεφανιάκης καθηγητῆς, ἀντὶ τοῦ κ. Στυλιανοῦ Δεινάκι, τοποθετηθέντος τῆ αἰτίσει του ἐν τῷ Γυμνασίῳ Χανίων.

— **Ἀνεχώρησε** διὰ τοῦ Ἰταλικοῦ τῆς π. Παρασκευῆς ἐπιστρέψων εἰς τὴν ἐν Βερολίῳ θέσιν του ὁ ἡμέτερος συμπολίτης κ. Ἰω. Καλιτσονάκης, καθηγητῆς.

«**Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος**» μηνιαία ἐκκλησιαστικὴ ἐπιθεώρησις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἐξεδόθη τὸ τεῦχος τοῦ Σ[ε]βρίου ἐξ 100 καὶ πλέον σελίδων μετὰ πλουσιωτάτην καὶ ἐπιστημονικὴν ὕλην. Συνεργάται οἱ διαπρεπεῖς χειρισταὶ τοῦ καλλίμου. Συνιστῶμεν ἐνθέρμως τὴν ἀπόκτησίν του.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Es gibt keine Seite des geschichtlichen Lebens, die mehr geeignet ist, die Seele zu hoffnungsreicher Aussicht in die Inkunft zu stimmen, als die Geschichte des Bildungswesens

(F. Paulsen)

[Ἐκ τοῦ ἀρίστου περιοδικοῦ ὁ «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος» μεταφέρωμεν τὴν πραγματείαν ταύτην.]

Μίαν τῶν σπουδαιωτάτων ἐκφάνσεων τοῦ νεωτέρου πνεύματος ἐν τῇ συγχρόνῳ πνευματικῇ κινήσει τῆς Γερμανίας ἀποτελοῦσιν αἱ τάσεις αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν μεταρρυθμίσειν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος ἐν γένει καὶ ἰδίᾳ τῶν μέσων καὶ ἀνωτέρων ἐκπαιδευτηρίων. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης φρονῶ, ὅτι πᾶς ἰδιαίτερος λόγος περὶ αὐτῶν ἐν ταῖς σελίδι τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Φάρου» δύναται νὰ ἐνδιαφέρῃ ὄχι μόνον τοὺς εἰδικῶς περὶ τὰ παιδαγωγικὰ ἀσχολουμένους, ἀλλὰ καὶ πάντα ἀναγνώστην, διὰ τὸν ὅποιον ἡ σύγχρονος πνευματικὴ κατάστασις ταιαύτης χώρας, ὅποια ἡ Γερμανία, δὲν εἶνε τι ἀνάξιον μελέτης καὶ προσοχῆς. Ἄλλως τε δὲ καὶ ἐκ γενικωτέρας ἀπόψεως τὰ παιδαγωγικὰ ζητήματα, καθ' ὅσον ἀναφέρονται εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν διαπαιδαγώγησιν ἐκείνων, εἰς τοὺς ἰποῖους ἀνατίθενται αἱ ἀγαθὰ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδες, ὀφείλουσι νὰ κατέχωσι μίαν τῶν πρώτων θέσεων ἐν περιοδικῷ, ποθοῦντι νὰ καταστῇ ἐπωφελεὲς ἀνάγνωσμα εἰς εὐρεῖς κύκλους τῶν φιλότατων ὁμογενῶν.

Πρὶν ὅμως ἐπιλήσω περὶ τῶν τάσεων ταύτων, θεωρῶ σκόπιμον μίαν σύτομον ἀπεικόνισιν τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῶν ἀνωτέρων ἐκπαιδευτηρίων, καὶ δὴ ἀρχόμενος δι' ἀναδρομῆς εἰς τὸ μὴ πολὺ ἀπέχον παρελθόν.

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1890, τῇ πρωτοβουλίᾳ Γουλιέλμου τοῦ II. συνεκλήθη ἐπιτροπὴ πρὸς συσκευὴν περὶ μεταρρυθμίσεως τῶν ἀνωτέρων σχολῶν, αὐτὸς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἀνοίγων τὰς συνεδριάσεις αὐτῆς διέτυπωσε καὶ προσωπικὴν γνώμην περὶ τοῦ πρὸς τί δέον νὰ κατευθυνθῇ ἡ μεταρρυθμίσις. Ἐπιστῶν τὴν προσοχὴν ἰδίᾳ εἰς τὸ ὅτι μετὰ τὴν ζωὴν καὶ σχολῆς δὲν ὑφίσταται σήμερον ὁ ἀπαιτούμενος ζωηρὸς σύνδεσμος, συνίτα, ὡς ἀκρογωνιαῖον λίθον τῶν γυμνασίων, τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν, τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δι' ἐπιστημονικὰ μαθήματα ὥρων, μείζονα δὲ πρόνοιαν περὶ τῆς ὑγιείας καὶ τῆς φυσικῆς ἀναπτύξεως τῶν μαθητῶν καὶ τὴν παρ' αὐτοῖς καλλιέργειαν ἠθικῶν ἀρχῶν, ἀγαθῆς θελήσεως καὶ χαρακτῆρος, ἅτινα ὀφείλουσι νὰ τίθενται ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τὴν διανοητικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν. Τονίζων προσέτι, ὅτι πληθῶρα μαθητῶν συρρεῖ εἰς τὰ γυμνάσια, παρέστησεν ὡς ἀναγκαίαν τὴν ἀνύψωσιν τῶν πραγματικῶν σχολῶν καὶ τὴν παροχὴν ὠρισμένων δικαιωμάτων εἰς τοὺς συμπληρώσαντας τὸ ἕκτον ἔτος ἀνωτέρας σχολῆς καὶ ὑποβληθέντας εἰς τὰς νεομισθίας ἐξετάσεις. Τοιαῦται ὑπῆρξαν αἱ γενικαὶ ἀσέψεις τοῦ Αὐτοκράτορος. Τὸ ὑπουργεῖον συμφώνως πρὸς αὐτὰς ἀπεπειράθη νὰ συνενώσῃ τὰ κλασσικὰ καὶ πραγματικὰ γυμνάσια (Gymnasium καὶ Realgymnasium) δι' ἐξ κοινῶν κατωτέρων τάξεων, ἀπὸ τοῦ ἐταίρου ἤδη ἔτους τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης ἀρχομένης εἰς τὰ πρῶτα, τῆς δὲ ἀγγλικῆς εἰς τὰ δεύτερα, ἡ δὲ διαφοροποίησις αὐτῶν εἰς κλασσικὰ καὶ πραγματικὰ θ' ἀναφέρετο κυρίως εἰς τὰς τρεῖς ἀνωτέρας τάξεις.

(Ἀκολουθεῖ)